

23 Jan. 1579 - 23 jan. 1879 : herinnering aan de Unie van Utrecht

<https://hdl.handle.net/1874/234758>

mm1110.

BR.1879.VI.29.

23 JAN. 1879 — 23 JAN. 1879.

HERINNERING

AAN DE

UNIE VAN UTRECHT,

DOOR

F. L. POSTEL,

Hoofdonderwijzer te Winterswijk

— o p s t e l —

*4
400
msb.*

ZUTPHEN,

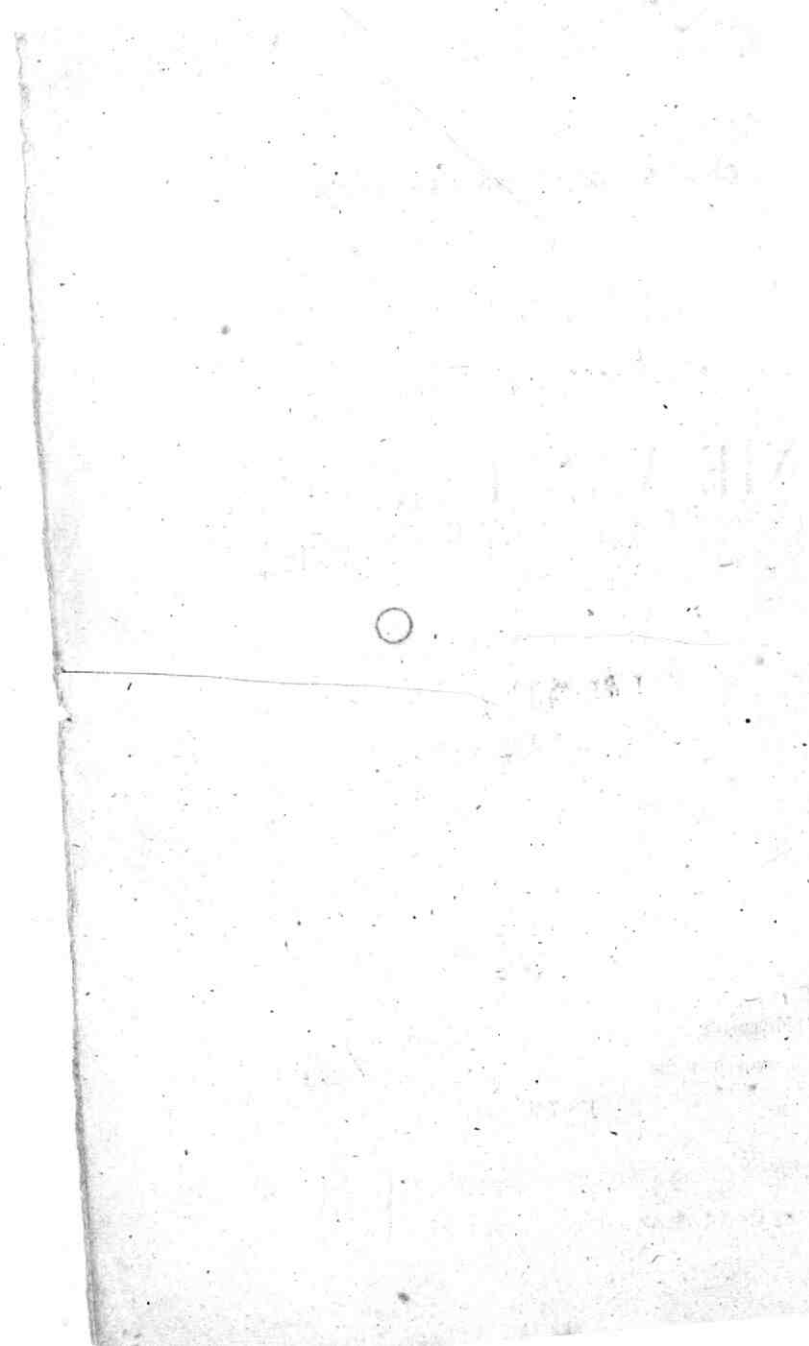
W. J. THIEME & CIE.

WINTERSWIJK,

J. M. C. VAN DER ZANDE.

1879.

PRIJS 20 Cent. 25 Ex. f 4,—, 50 Ex. f 7,50, 100 Ex. f 12,—.

13 Jan. 1579 — 13 Jan. 1879.

HERINNERING

AAN DE

UNIE VAN UTRECHT,

DOOR

F. L. POSTEL,

Hoofdonderwijzer te Winterswijk.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

ZUTPHEN,

W. J. THIEME & Co.

WINTERSWIJK,

J. M. C. VAN DER ZANDE.

Al wie prijs stelt op zijn vrijheid en wien, zooals TOLLENS zegt, Neêrlandsch bloed door d'adren vloeit, zal zeker den 23en Januari 1879, den dag, waarop, nu drie eeuwen geleden, de Unie van Utrecht, dat bolwerk onzer zelfstandigheid, tot stand kwam, niet onopgemerkt laten voorbijgaan, maar juichend feest vieren ter herinnering aan het grootsche werk, door onze kloeke voorouders het aanzijn gegeven.

Zeker, mijn jeugdige vrienden! zal u bij deze gelegenheid door uw onderwijzers worden verhaald wat aanleiding gaf tot het sluiten dier Unie, zal u er op gewezen worden hoe uwe voorvaderen prijs stelden op hun vrijheid, en wat ze er voor over hadden die te behouden en tegen elken aanval te beschermen. En opdat ge ook later nog, wat u bij die gelegenheid zal verteld worden, gemakkelijker zult kunnen herinneren, wil ik hier in 't kort mededeelen, welke gebeurtenissen het sluiten der Unie vooraf gingen, wat haar hoofdinhoud was en hoe door haar de grond werd gelegd tot onze Republiek.

't Is nu ruim 300 jaar geleden, dat over de Neêrlanders een heer regeerde, genaamd KAREL V, die

tevens keizer van Duitschland en koning van Spanje was en die, hoewel bij sommigen minder hoog aangeschreven, toch door het meerendeel zijner onderdanen zeer gezien was en geliefd.

Geboren en opgevoed in ons land; volkomen bekend met alles wat den aard, het karakter en de belangen der Nederlanders betrof; steeds er op uit, den bloei en de welvaart zijner onderdanen te bevorderen en de voorrechten, die ze van oudsher boven zoo vele andere volken hadden en waarop ze zoo trotsch waren, te ontzien, ging hij minzaam om met allen, hetzij rijk of arm, en wist op deze wijze zich te verzekeren van hunne genegenheid.

Tijdens zijne regeering had er in de katholieke kerk een scheuring plaats, bekend onder den naam van kerkhervorming. Allen, die deze hervorming waren toegedaan en zich van de katholieke kerk losmaakten, m. a. w. zich aan het gezag van den paus te Rome onttrokken, kregen den naam van protestanten. Karel, die zich aanvankelijk weinig om godsdienstzaken bekommerde, dacht, dat zij, die den paus de gehoorzaamheid in geestelijke zaken hadden opgezegd, ook hem, als wereldlijk vorst wel eens ongehoorzaam konden worden. Daarom, en omdat hij den paus graag tot vriend hield, wiens hulp hij maar al te dikwijls noodig had, werd hij een verklaard tegenstander van de hervorming en begon haar aanhangers op alle mogelijke wijzen te vervolgen.

Velen, die de nieuwe leer waren toegedaan en zich in hun eigen land niet veilig rekenden, zochten een schuilplaats in de Nederlanden, waar de bewoners, zooals we weten, vele voorrechten en vrijheden bezaten. Het kon dan ook niet anders of de hervorming moest hier te lande snelle vorderingen maken. KAREL, die hier oneindig meer te zeggen had dan in Duitschland, van waar de hervorming was uitgegaan, meende het zaak te zijn, door strenge plakكاتen den voortgang der nieuwe leer te stuiten.

Daar dit echter weinig hielp, werden zijn maatregelen hoe langer hoe krachtiger en dreigden eindelijk elken ketter of ieder, die maar van ketterij verdacht werd, met den dood.

Wel is waar, werden die plakكاتen niet altijd even stipt uitgevoerd; maar toch ongeveer 50000 menschen werden onder KARELS regeering om hun geloof ter dood gebracht.

Niet beter werd het er op, nadat in 1555 KAREL afstand had gedaan van de regeering ten behoeve van zijn zoon FILIPS, 't best bekend als FILIPS II, en die, geboren Spanjaard, in hooge mate trotsch, steeds omringd door Spanjaarden, wier taal alleen hij maar kon spreken, in vele opzichten het tegenovergestelde was van zijn vader. Alleen in zake de vervolging der kettters, kwam hij met hem overeen en begon dan ook al dadelijk bij zijn komst aan de regeering, de plakكاتen, door het volk weldra bloed-

plakkaten genoemd, streng te laten toepassen.

— En weer vielen de hoofden bij honderden! —

Volstrekt kon FILIPS het dan ook maar niet vinden met de Nederlanders; vooral niet toen dezen merkten, dat hij hunne vrijheden en privilegiën wilde aanranden, die hij eerst gezworen had, trouw te zullen handhaven. Toen hij in 1559 ons land, waar hij 4 jaar had doorgebracht, verliet, om het te verwisselen met zijn geliefd Spanje, werd de toestand nog erger.

Wat toch was 't geval?

Even voor dat FILIPS vertrok, had hij gelukkig een oorlog ten einde gebracht tegen Frankrijk en het Spaansche leger, dat nu daar niet meer noodig was, in deze gewesten achtergelaten, zeer tegen den zin der Nederlanders, als in strijd met de bestaande privilegiën.

Ook verbitterde het den edelen, dat hij tot voornaamsten raadgever zijner zuster MARGARETHA, die hij hier als landvooogdes had aangesteld, benoemde, GRANVELLE, een man met veel verstand en doorzicht, maar een groot tegenstander der hervorming en die in alles zijn best deed, zijn meester tot onbeperkt gebiedier te maken in de Nederlanden.

Deze en meer andere zaken deden hoe langer zoo meer de ontevredenheid van 't gansche volk toenemen: de reeds bestaande spanning werd voortdurend grooter.

In weerwil van FILIPS' strenge plakkaten; in weerwil van het vermoorden en verbranden der kettters, maakt

de hervorming steeds meerder vorderingen en werden haar aanhangers eindelijk zoo stout, dat ze het waagden in 't open veld hun leer te verkondigen. Hun stoutheid sloeg over tot baldadigheid, tot vandalisme, toen ze dat feit bedreven, dat helaas! een zwarte vlek werpt op de bladzijden onzer historie, — de beeldstormerij.

-- De vonk was gevallen en weldra zou de brand uitbarsten, waarvoor reeds zooveel brandstof lag opgestapeld!

FILIPS' woede was groot op het vernemen van het bericht der beeldstormerij. Geducht zou hij den Nederlanders die euveldaad betaald zetten. Allen zouden ze het misgelden.

Zijn bekwaamsten, maar ook wreedsten veldheer, ALVA, droeg hij op, hen te tuchtigen, hen terug te brengen tot gehoorzaamheid aan de katholieke kerk en tot onderwerping aan zijn bestuur. Woest en wreed ging ALVA te werk tegen al wie ketter was, of wie met ketters heulde: aan verbeurd verklaren, ophangen en verbranden kwam geen einde.

Vandaar dat velen, zijn woede vreezende, reeds voor zijn komst het land verlieten, om, òf in een ander land òf op zee, een toevluchtsoord te zoeken. Zoo ook de PRINS VAN ORANJE, 's konings Stadhouders in Holland, Zeeland en Utrecht, die, ofschoon in geen deele schuldig aan de plaats gehad hebbende beroerten, toch evenmin ALVA als FILIPS vertrouwde: hij ging naar Duitschland.

Met zijn ijzeren vuist dreigde ALVA Zuid- zoowel als Noord-Nederland te verpletteren. Aan de afgevaardigden der verschillende gewesten, de Staten-Generaal, stoorde hij zich niet in het minst: *zijn* wil moest gelden voor wet. Een belasting, bekend onder den naam van tienden penning, dreigde allen handel te gronde te richten. Het scheen gedaan met de Nederlanders! — Doch zie, daar vertoont zich op eens de flikkering van een nieuwen dageraad! —

Den Briel wordt ingenomen door de watergeuzen en bezet in naam van den PRINS VAN ORANJE, den man, op wien men in die donkere dagen, in Holland nog zijn eenigst vertrouwen heeft gesteld. Weldra volgen ook andere steden in Holland en Zeeland het voorbeeld van den Briel, verjagen de Spaansche bezetting en verklaren zich voor den PRINS. Deze komt nu ook in 1572 in Holland terug, neemt het beleid der zaken op zich, en deinst voor geen opofferingen terug om Spanjes macht te snuiken.

ALVA van zijn kant was er op uit om alle plaatsen, die van hem waren afgevallen, weer te onderwerpen; doch, slaagde hij ook al in het hernemen van enkele, hij moest toch zien dat de noordelijke Nederlanden zich al meer en meer schaarden onder de vanen van ORANJE.

Dit alles hinderde hem natuurlijk erg en 't gevolg was, dat hij in 1573 door FILIPS naar Spanje werd

teruggeroepen. Zoo werd dan ons land verlaten door een man, die zich er op beroemde, gedurende zijn verblijf 18000 menschen door beulshanden te hebben laten ombrengen. Overal was dan ook de vreugde even groot, toen men hoorde dat hij het land ging verlaten. Zijn opvolger, REQUESENS, hoewel wat meer gematigd, beoogde nogtans hetzelfde doel: onderwerping der Nederlanden aan FILIPS en terugbrenging tot de katholieke kerk. Om dit te bereiken, ontzag hij zich niet met den PRINS, die door FILIPS voor 't hoofd van den geheelen opstand gehouden werd, onderhandelingen aan te knopen en dezen, op geoorloofde of ongeoorloofde wijze, over te halen, tot een verzoening met Spanje.

Aangezien het echter FILIPS' wil was, dat deze niet mocht plaats hebben, anders dan door de erkenning van *zijn* onbepaald gezag en het verbod van elken godsdienst, behalve den katholieken, liepen natuurlijk alle onderhandelingen op niets uit.

Al wat overigens REQUESENS verrichtte was van niet veel beteekenis; trouwens, hij leeft ook niet veel kunnen uitvoeren; hij stierf reeds in 1576, zoo plotseling, dat hij geen tijd had behoorlijk orde op zijn zaken te stellen. Zijn dood evenwel had groote gevolgen. De Spaansche troepen hadden sedert lang geen soldij ontvangen en nu, door 's landvoogds dood, zouden ze zeker nog langer moeten wachten. Ze sloegen aan het muiten, kozen zich een eigen

aanvoerder, ELETTO, en wilden zich nu door plundering schadeloos stellen voor de hun toekomende soldij

Dit oproer, bekend onder den naam van Spaansche furie, deed de verbittering tegen de Spaansche soldaten ook in de zuidelijke gewesten zeer toenemen. Men wenschte van hen ontslagen te worden, want nu bleek het maar al te duidelijk, dat de Spanjaarden elken Nederlander beschouwden als hun vijand; en wijl zij, zonder te letten op godsdienst of stand, zoowel katholieken als protestanten, edelen als burgers, vermoordden en beroofden, moesten wel alle Nederlanders de handen ineenslaan' tegen hungezworen vijand.

Dit gebeurde dan ook.

Den 8en Nov. 1576 werd het verbond, de Pacificatie van Gent, gesloten.

De 17 verschillende gewesten, waaruit de Nederlanden bestonden, verbonden zich, de vreemde troepen uit het land te drijven en bepaalden, dat de Staten-Generaal (afgevaardigden der verschillende gewesten) zouden worden bijeengeroepen om orde te stellen op alle zaken. In afwachting van de beslissing door dezen genomen, zou in alle gewesten, Holland en Zeeland uitgezonderd, de katholieke godsdienst de heerschende blijven, doch den protestanten vrijheid van godsdienst worden toegestaan. Algemeene kwijtschelding van straf, vrijheid aan de uitgewekenen om in het land terug te keeren, erken-

ning van den PRINS VAN ORANJE als 's konings Admiraal-Generaal en Stadhouder van Holland en Zeeland, terugbetaling aan den PRINS van alle sommen, die hij ter bevrijding van het land had voorgesloten, ziedaar de voornaamste punten, die dit verdrag bevatten, hetwelk door het geheele land, in alle steden en dorpen, plechtig werd afgekondigd.

Dit werk, hetwelk ORANJE had tot stand gebracht, werd overal met luide juichtonen, het donderen der kanonnen, het schetteren der muziek ontvangen en liederen en dankzeggingen toonden, dat geheel de natie hulde bracht aan de handelingen van den Vader des Vaderlands

Ongeveer terzelfder tijd dat de Pacificatie gesloten was, zond FILIPS ons een nieuwen landvoogd, DON JUAN VAN OOSTENRIJK. Deze kreeg echter al heel weinig te zeggen, daar de Staten de macht aan zich hielden.

Als merkwaardig verdrag tusschen de noordelijke en zuidelijke gewesten, dienen we hier nog te noemen de tweede of nadere Unie van Brussel van 1577; merkwaardig vooral als gedenkstuk van verdraagzaamheid jegens andersdenkenden: roomschen en protestanten verbonden zich, elkander tegen elken vijand, wie ook, te beschutten. Bij de Pacificatie was de verdraagzaamheid verondersteld, bij deze tweede Unie van Brussel werd de leer der hervormden en der roomsch-katholieken op dezelfde lijn

gesteld. Ook dit was weer het werk van ORANJE, die, terwijl zijn vader en zijn broeders luthersch waren, zelf in de katholieke leer was opgevoed en haar getrouw bleef tot in 1573, toen hij tot de hervormde kerk, naar de leer van CALVIJN, overging. Zijn geheele leven door bleef hij evenwel een voorstander van verdraagzaamheid op het punt van godsdienst.

Lezers, laat ons dat voorbeeld volgen en eerbied hebben voor de begrippen van andersdenkenden; laat ons niet twisten over geloofsformulieren, maar ieder vrij laten om in zijn godsdienst te handelen volgens zijn overtuiging of naar zijn beste weten.

Reeds in 1578 kwam DON JUAN te sterven en werd opgevolgd door ALEXANDER FARNESE, hertog van Parma, zoon van de gewezen landvoogdes MARGARETHA.

PARMA was iemand, die als staatsman veel beleid aan geslepenheid, als generaal veel moed aan list paarde en daardoor van alle omstandigheden zeer geschikt partij wist te trekken. Zoodra merkte hij dan ook niet, dat de onderteekenaars der Pacificatie het oneens geworden waren over het punt van godsdienst, of hij profiteerde van die gelegenheid en wist te bewerken, dat eenige deelen der zuidelijke Nederlanden den 13 Jan. 1579 zich aan de Pacificatie onttrokken en bij het verdrag van Atrecht zich op nieuw aan de Spaansche heerschappij onderwierpen.

Niemand speet dit verlies meer dan den PRINS, die alleen in een nauwe aaneensluiting van alle gewesten het zekerste middel meende te zien om tot een gunstig einde te komen

't Was hem nu gebleken, wat hij reeds lang voorzien had, dat zulk een samenwerking niet kon verkregen worden; dat ze steeds afstuitte op de onverdraagzaamheid der gewesten en dat er bij gevolg geen ander middel over bleef, dan een nieuw verbond tot stand te brengen tusschen slechts enkele. En deze waren de noordelijke, die zich allengs alle bij ORANJE hadden aangesloten. Van nu af werd in het noorden de kracht van den opstand, het toevluchtsoord voor de hervormden gevonden. Het geheele noorden kwam tegenover Spanje in de wapenen.

ORANJE spande dan ook nu in stilte al zijne krachten in om een tegenbond in deze provinciën in 't leven te roepen; openlijke stappen kon hij niet doen, wilde hij niet alle katholieken des lands tegen zich in het harnas jagen. Daarom droeg hij de onderhandeling met de gewesten op aan zijn oudsten broeder JAN, zijn trouwen helper, die door de Staten van Gelderland tot hun stadhouder was gekozen.

Na langdurige beraadslagingen en herhaalde bijeenkomsten werd eindelijk de band van vereeniging geslingerd om de leden van Noord-Nederland. Utrecht, de grijze bisschopsstad, zag binnen hare muren de

Unie sluiten op den 23sten Jan. 1579. De grondslag voor onzen staat was gelegd

— Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Zutphen en de Ommelanden ondertekenden de Unie dadelijk; de overige deelen traden eerst later toe: WILLEM VAN ORANJE in Mei; eenige deelen van Gelderland, die zich nog niet reeds aangesloten hadden, in 1579 en 1580; Drenthe in 1580; Overijsel in 1591; Friesland bij gedeelten van 1579 tot 1598 en eindelijk werd in 1594 Groningen aan de Unie toegevoegd. Ook enkele steden uit het zuiden sloten zich aan. Dat ORANJE de Unie eerst zoo laat teekende, had zijn redenen: hij koesterde de hoop, cere nog grootere vereeniging te zien tot stand komen. Ook wilde hij zich, zooals we weten, niet graag op den voorgrond plaatsen.

Het wapen, dat zich de geünieerde gewesten kozen, is zeer in overeenstemming met het doel, dat zij beoogden: Op een rood schild een steigerende gouden leeuw, met den voorsten rechterpoot een zwaard, met den linker een bundel van zeven saamgebonden pijlen houdende. Om het schild leest men: „Concordia res parvae crescunt,” d i eendracht maakt macht. Als teeken der vrijheid, die men begeerde, draagt de leeuw een hoed op zijn kop.

In het archief te 's Gravenhage, tusschen een stapel eerbiedwekkende perkamenten handschriften, ontmoet

ons oog eenige vellen gewoon grof schrijfpapier, eenvoudig, zelfs ruw van vorm; slaan we een blik er in, dan vinden we het vol geschreven en geteekend. Zeker verwondert ge u, dat men zulk een papier nog zoo nauwlettend bewaart! Edoch uwe verwondering zal plaats maken voor bewondering, wanneer ik u zeg, dat ditzelfde stuk is, — het handschrift der acte van de Unie van Utrecht

Laat ons nu den hoofdinhoud van dat handschrift eens nagaan.

Door de Unie verbonden zich de gewesten van Noord-Nederland, ten eeuwig en dage vereenigd te blijven, alsof ze maar één provincie waren, zonder zich door eenige reden van elkaar te scheiden. Betreffende zijn inwendig bestuur, zijn privilegiën en rechten, bleef elk gewest vrij, d. w. z. elk gewest, zelfs elke stad of vereeniging kon omtrent zijn eigen zaken van bestuur, zijn voorrechten en vrijheden, handelen naar goedvinden.

De Unie bestond dus uit deelen, die elk als zoo veel kleine staten waren.

Den koning van Spanje bleef men erkennen als opperheer; zoodoende toch kon er onder de leden geen twist ontstaan over de heerschappij. De oppermacht, die van oudsher den graaf of heer toekwam, hadden de staten zich nog niet aangematigd; ze dachten daar ook vooreerst nog niet aan.

Verder waren de bondgenooten gehouden, elkaar bij te staan tegen elk geweld, hetzij dit hun door FILIPS of door eenig ander werd aangedaan; overigen moest elke aanleiding tot oorlog worden vermeden.

Geen gewest mocht een verbond sluiten, dat tot een oorlog kon leiden, zonder toestemming van alle andere provinciën; geoorloofd waren alle andere verdragen. Met deze beide laatste bepalingen hadden ze vooral op het oog, op goeden voet te blijven met de naburige vorsten, ten einde des te krachtiger te kunnen optreden tegen Spanje.

Tot bestrijding der kosten van de verdediging des lands, zouden eenparige belastingen worden opgebracht. Ook zag men het wenschelijke in van een verbetering van het muntstelsel. In het gansche land zag men alle soort van muntspeciën, een gevolg daarvan, dat elk gewest, zelfs enkele groote steden, het recht hadden, haar eigen geld te slaan. De grootste verwarring ontstond soms hierdoor, en bemoeilijkte vooral den handel, die levensbron des lands.

Van alle artikelen, die de Unie bevat, is echter art. 13 een der gewichtigste. Het luidt: „En zoover het punt van religie betreft, zullen die van Holland en Zeeland zich gedragen naar hun goedvinden; de andere provinciën zullen zich mogen regelen naar den inhoud van den godsdienstvrede, door aartshertog MATTHIAS en zijn raad reeds geconcipeerd, of daarop in het algemeen of in het bijzonder zoodanige orde

stellen, als zij tot rust en welvaart der provinciën en steden, het behoud van ieders goed, wereldlijk of geestelijk, en de gerechtigheid dienstig zullen vinden, zonder dat haar hierin door een der andere provinciën eenig letsel of hinder mag werden aangedaan, mits ieder bijzonder persoon moge blijven in zijn religie en men niemand daarom zal mogen achterhalen of onderzoeken, volgens de voorschreven Pacificatie van Gent.”

Gewetensdwang was dus bepaald verboden. Holland en Zeeland maakten echter een uitzondering en met recht; daar toch was nog in 1575 aan ORANJE opgedragen door de Staten, om de uitoefening van den roomschen godsdienst te beletten. Slechts met veel moeite kon de Prins nu het artikel in zooverre gewijzigd krijgen, dat alleen godsdienst, met de Heilige Schrift in strijd, werd verboden. De hervormde en katholieke godsdienst stonden dan nu naast elkaar. De Unie van Utrecht mag daarom ook genoemd worden het fundament, waarop het gebouw der godsdienstige vrijheid van de Nederlanders is opgetrokken.

Mochten er geschillen ontstaan tusschen de verschillende gewesten, deze moesten worden uitgemaakt door de Stadhouders.

Had ook al de Prins bij voortduring de hoop gekoesterd van nog meerder gewesten tot de Unie te zien toetreden, zijn hoop verdween geheel in rook, toen PARMA in Mei 1579 een verdrag tusschen

de zuidelijke provinciën wist te bewerken, waarbij deze zich opnieuw onderwierpen aan de koninklijke macht. Wel had de Prins hun nog bezworen niet ontrouw te worden aan 't gemeenschappelijk vaderland, maar — 't was te laat!

Steeds had Oranje, vooral in de zuidelijke Nederlanden, er op aangedrongen, gemeenschappelijk te handelen en zich te houden aan de bepalingen der Pacificatie, waarvan de Unie een versterking heette; maar, voortdurend tegengewerkt, door den katholieken adel dezer gewesten, die zijn toenemende macht met leede oogen aanzag en, in plaats van hulp en bijstand, hem aanhoudend verdriet trachtte te berokkenen, moest hij wel het plan opgeven van zeventien gewesten in plaats van zeven, door een gemeenschappelijken band te verbinden. Hadde hij zijn doel bereikt, de oorlog had geen tachtig jaren geduurd, maar zou veel eer een einde genomen hebben.

Stortte dus de Pacificatie in een, des te meer was het noodig, dat zich de noordelijke gewesten aaneen sloten en zich ten eeuwig en dage verbonden. Die stap moest gedaan worden: de Unie moest gesloten worden, zou niet regeeringloosheid en haar rampzalige gevolgen het land beroeren, totdat weer geloofsvervolging en alleenheerschappij van Spanjes koning den scepter zwaaiden. En ware dit gebeurd, wie weet of niet de dagen van ALVA — misschien erger nog — waren teruggekeerd.

De Unie kwam en door haar werd den Spaanschen vijand, die zich al meer en meer over het in nood verkeerende land dreigde uit te storten, het „tot hiertoe en niet verder” toegeroepen. Want onze vaders, hoe hoog de nood soms steeg, ze stonden voortaan pal, als één man, onder leiding van ORANJE, tegen over elken vijand, die het waagde, hun staatkundige en godsdienstige vrijheden aan te randen.

Vrijmaking van onderdrukking — dat was het doel der Unie.

De Nederlanders bleven nu voortaan in twee deelen gesplitst, die in hevige vijandschap tegenover elkander zouden staan. Maar deze scheiding zou den band, die de Noord-Nederlanders door de Unie samenbond, nog nauwer vastsnoeren; zou hen nog eendrachtiger doen samenwerken; nog te meer hun kracht doen verdubbelen om zich vrij te maken van het knellende juk, dat hun zuidelijke broeders zich opnieuw hadden laten opleggen.

In 't eerst werden de zaken er echter niet beter op; de verbondenen kregen het hoe langer hoe harder te verduren. FILIPS wilde ook hen tot onbepaalde gehoorzaamheid terugbrengen, 't mocht kosten wat het wilde.

Soms steeg de nood zeer hoog en had ORANJE veel moeite, de eendracht tusschen de gewes-

ten, die zoo hoog noodig was, te bewaren. Holland en Zeeland bleven hem steeds trouw ter zijde staan, en meer dan eens boden ze hem de souvereiniteit aan, die hij altijd beleefd bleef weigeren. Daar FILIPS weder al zijn krachten inspande, kon men maar met moeite het hoofd boven water houden. Eindelijk, toen Spanjes koning zag, dat hij, zoolang ORANJE aan 't hoofd stond, zijn doel niet zou bereiken, nam hij zijn toevlucht tot het allerlaagste middel, — den sluipmoord.

Den 15en Maart 1580 vaardigde hij den ban uit, waarbij adelstand en groote geldsommen beloofd werden aan hem, die ORANJE van het leven zou berooven. De voornaamste grieven, die hij tegen den PRINS had, waren: de PRINS had de Unie tot stand gebracht; maar, erger misdaad — de PRINS had gestreden voor de vrijheid van geweten.

Zoolang nog eenig gevoel van recht bestaat, zoolang de mensch gruwt voor euveldeeden, zal nooit de smet worden uitgewischt, die FILIPS door deze daad, zich zelve op zijn reeds zoo honderdvoudig bevleken naam geworpen heeft!

Nu konden de leden der Unie niet langer het denkbeeld bij zich ronddragen, dat zij nog onderdanen bleven van een vorst, die zich niet ontzag een bloedprijs te stellen op hun hoofd.

Den 26en Juli 1581 werd FILIPS plechtig afgezworen als heer, in de vergadering der Staten en deze afzwe-

ring alom in den lande bekend gemaakt. Alle vereenigingen en besturen legden den eed van trouw af aan de Algemeene Staten, daardoor hun zegel van goedkeuring hechtende aan de daad der vergadering.

Terecht zingt TOLLENS, waar hij aan die afzweering denkt :

Triomf! reeds stort, met looden slagen,
 's Volks almacht op den dwingland neer!
 Moog al wat leeft van 't wonder wagen,
 Want Neerland draagt geen kluisters meer!
 Zijn goed en bloed in 't wee verloren,
 De Spaansche beul is afgezworen,
 Vervloekt met al zijn heerschappij,
 En, in een poel van ramp verdrongen,
 Uit d'afgrond worstlend opgewrongen,
 Noemt Neerland zich aan d'aarbol *vrij!*

Van nu af nam de krijg het karakter aan van onafhankelijkheidsoorlog.

Maar wie zouden de Staten nu tot heer kiezen?

Hun keuze viel op ANJOU, broeder des Franschen konings; doch ook met dezen waren ze niet gelukkig en de dood, die hem in 1584 wegrukte, was voor de Nederlanders geen zware slag. Nu liet men algemeen het oog vallen op ORANJE; doch — juist toen men op het punt stond, hem als graaf te huldigen, trof hem het doodend lood van BALTHAZAR GERARDS.

Treurig zag het er nu in den lande uit!

Tot wien zich gewend om hulp! Goede raad was

duur. Ten leste richtte men zich tot Frankrijks koning; deze weigerde. Daarna tot Engeland en ja, hier slaagde men beter: koningin ELISABETH zond den graaf VAN LEICESTER met 5000 soldaten ter hulp. Uitgebreid was de macht, die men dezen eerst gaf; doch later, toen men hem begon te wantrouwen en men zijn gezag wilde kortwieken, gaf zulks aanleiding tot botsing tusschen hem en de Staten, met dat gevolg, dat hij in 1587 voor goed naar Engeland terugkeerde. En eerst nu besloten de Staten niet meer naar den eenen of anderen vreemden landheer uit te zien, maar zelve het bewind te aanvaarden.

Zoo werd ons land een Republiek, de Republiek der Vereenigde Nederlanden, die, na nog zestig jaren strijdens, glorieus zou te voorschijn treden, als zelfstandige staat, in de rij der staten van Europa; die in Oost en West zich in 't bezit zou stellen van uitgestrekte rijke koloniën, en zich maken tot de eerste handelsmogendheid der aarde; die op staatkundig gebied weldra de vraagbaak zou worden voor de hoven van Europa; die den grond zou leggen voor die vrijheid, waarop wij, als nakomelingen van het wakkere geslacht dier dagen, even trotsch zijn, als ware zij door ons zelve verkregen.

En vraagt men wat daartoe den hoeksteen gelegd heeft? — De onderlinge verbinding, de samenwerking, de eendracht der gewesten, het gewrocht van ORANJE, de Unie van Utrecht, het werk van den 23 Jan. 1579.

Daarom dan allen, die het wel meenen met het Vaderland, dien dag feestelijk herdacht; den dag, waarop voor 300 jaren de eerste lichtflikkering zich vertoonde aan den horizon onzer vrijheid! Laten wij op gepaste wijze onze jubeltonen doen klinken, ter eere van de Vaders in Utrecht; van hen, die niet de toekomst konden voorzien van het schoone werk, door hen tot stand gebracht; laten, van nu af aan, met terzijdestelling van alle verschillende gevoelens, ook v.ij elkander broederlijk de hand reiken als zonen van hetzelfde land, gedachtig aan de spreuk:

„Eendracht maakt macht!”
